

“צרעת” בזמן הזה – בסיס הלכתי

ראשי פרקים:

- א. האם קיים גדר של צרעת בזמן הזה
- ב. המצוות הנוגעות לאבחנת צרעת
- ג. המתנגדים להחלת דיני טומאת צרעת בימינו
- ד. תגלחת מצורע בזמן הזה
- ה. בין “עצם הצרעת” לטומאתה
- ו. השלכות מעשיות בימינו
- ז. מחלות עור ידועות היכולות בהופעות מסויימות שלהן להתאים לצורות שונות של צרעת הלכתית
- ח. סיכום ההלכה

א. האם קיים גדר של צרעת בזמן הזה

פרשת צרעת על פניה נראית כאחת המצוות שהן “הלכתא למשיחא”. אמנם פרטים רבים הנוגעים לטהרת הנגוע כהזאה וקרבן נמנעים כעת, אבל עצם קיום הטומאה וחובת ההתנהגות של הלוקה אינם בהכרח משוללים בזמן הזה.

מטרת מאמר זה להעלות למודעות את השיטות ההלכתיות השונות לגבי הנהגת נגועי צרעת בדור הזה, וללמוד במישור המעשי כיצד ולפי אלו גדרים הטומאה יכולה לחול בפועל. ננסה להציג (ללא דיון רפואי בשלב זה) רשימה של מחלות העור הידועות אשר יכולות להתאים לגדרים המפורשים בתורה שבכתב ושבעל פה.

לכשיבנה בית במקדש במהרה בימינו, הלכות אלו ישובו לאיתנם כולל הציווי “לשמור מאור ולעשות”, ויהי רצון שנזכה בעזרת ה' לכוון לאמיתתה של תורה ולהפוך פרשה עלומה וסתומה ליותר נגישה ומובנת לכל לומד.

ב. המצוות הנוגעות לאבחנת צרעת

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת וגו' לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים (ויקרא יג יב)

ספר החינוך מצוה קסט:

“לטמא אדם מצורע, כלומר שמצוה היא עלינו שכל מי שיהיה מצורע שיבוא אל הכהן לשאול על צרעתו והכהן יטמאנו או יטהרנו, והוא יתנהג על פי התורה הכתובה כאשר יצונו הכהן. ולא יקח הדבר כחולי הבא במקרה, אלא יתן לב עליו וידע כי גודל עווננו גרם אותו...”

... ונוהגין דיני צרעת בזכרים ונקבות, **בכל זמן שיהיו לנו כהנים בקיאים רואים אותם**, כן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל. ואע"פ שאי אפשר להביא קרבן עכשיו, לכשיבנה בית המקדש ויהיה אפשר להביא קרבן בטהרתו מצרעתו יביא קרבן. וכל מי שנצטרע ולא התנהג על פי התורה הכתובה במצורע, אלא שלקח הדבר בדרך מקרה ולא חש לבוא אל הכהן ולהראותה לו, ביטל עשה זה. ומן הדומה שיהיה ענשו שתדבק בו הצרעת לעולם, ולטובים ייטיב השם וירפא."

כבר המנחת חינוך מתייחס לעיקרון החלת הדינים כיום:

"... וגם לשאר דברים נפקא מינה אפילו בזמן הזה דצריך פריעה ופרימה, ואסור ליכנס לירושלים ... וקדושת המקדש וירושלים לא בטלה עתה לשיטת הר"מ ... א"כ אסור ליכנס לירושלים. ... דהאידינא אינו משתלח דבתי ערי חומה אינו נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג ... ולדידי נראה דאף דקדושת בתי ערי חומה אינו עובר המצורע, אלא בעשה, והנכנס לירושלים עובר בלאו, ... ומצאתי בצ"ח ... ועיי' משל"מ דאף האידינא משתלח המצורע אף מבתי ערי חומה, דדין שלוח מצורע לא תלוי ביוכל".

עולה על אחרים תמיהתו הגמורה של התפארת ישראל (בפתיחה להלכות נגעים ס"ק ל"ט) שכתב דמימיו תמה למה אין נוהגין בדיני מצורע בזמן הזה ובילדותו הציע תמיהתו זו לפני רבי עקיבא איגר ז"ל והשיבו שגם הוא תמה על דבר זה ואין לו תירוץ. ועכשיו נראה לו דבנגעי אדם יש לומר דבטהרתו צריך העברת תער על כל בשרו ומחמת שאין אנו בקיאים ביחוסים כהונה לפיכך לא נרצה לסמוך על חזקת כהונה של זה לעבור על כמה לאוין בהעברת תער בזקנו ופאת ראשו שאפשר שהוא שלא במקום מצוה.

פירוט הלכתי נוסף מובא בספר **ברכת אברהם** עם ציטוט משאלות דרב אחאי גאון ז"ל (פר' מצורע ס' פ"ח):

"איתא מאן דמתיילד ביה נגעא צריך להראותו לכהן" וכתב הנצי"ב ז"ל בפ"י העמק שאלה דידוע דדרכו של השאלות לכתוב רק בדינים הנוהגים בזמן הזה ואם כן מובן דסובר השאלות שרואים נגעים בזמן הזה וכמו שכתב הרמב"ם בהל' טומאת צרעת פרק י"א ה"ו דרואים נגעים בזמן הזה עיי"ש. ובהמשך דבריו מסכם אבחנה ברורה בין מרכיב השייך בימינו לזה שלא.

ג. המתנגדים להחלת דיני טומאת צרעת בימינו

אנו מוצאים כבר בגאונים וראשונים שיטות המתנגדות להחיל כל מרכיב של צרעת בזמן הזה. בתשובות הגאונים **‘שערי תשובה’** (ס’ קע”ו):

דמשחרב בית המקדש אין המנוגעים מטמאין ובזמן הזה אם ח”ו יהא תלמיד או חכם מצורע אין דוחים אותו לא מבית הכנסת ולא מבית המדרש דליכא השתא ‘והיה מחניך קדוש’.

העיקרון גם מפורש במדרש **לקח טוב**:

והיינו דאמר רבי יוחנן מיום שחרב בית המקדש אין **טהרה** ממת ואין טומאה ממצורע פירוש אין **טהרה** ממת אבל **טומאה** איכא לפי שאין לנו אפר הפרה להזות אבל טומאה ממצורע ליכא כלל שאין בהם מורה.

עכ”ל.

ובפירוש הראב”ד ז”ל לתורת כהנים (בפר’ מצורע פ”ח): הביא מירושלמי

(חגיגה פרק אין דורשין) דאין אדם רשאי לומר דבר בנגע צרעת אלא אם כן ראה או שימש עכ”ל. וביאר מהרז”ו לייטער בבית דוד, דבירושלמי שלפנינו זה לא נמצא. אך מזה אנו רואים דמהאי טעמא אין נוהגים דיני צרעת בזמן הזה מפני שאין לנו כהן בקי בדיני ומראות מצורע מפני שהוא לא ראה ולא שימש.

בדומה כתב **בפירוש הרדב”ז על הרמב”ם** (הל’ תרומות פ”ז ה”ט): ‘והוא

שיטמא אותו כהן מיוחס’, דמזה הטעם אין טומאת נגעים נוהגת בזמן הזה שהרי טהרת¹ המצורע נוהגת בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית. אלא ודאי מה שלא נהגו בה מפני שאין עתה ביננו כהן מיוחס. ויעויין בדרך אמונה תרומות ס”ק סו דמשמע מלשון הרמב”ם שאפילו טימא אותו כהן שאינו מיוחס – אינו צריך לחוש, דמוקמינן ליה אחזקת טהרה, דקיימא לן כל ספק נגעים טהור.

ובס’ **הלכות ארץ ישראל** המיוחס להטור (בדין קדושת הארץ סעיף ג’) כתב:

”ובזמן הזה מצורע אין צריך שילוח מירושלים זולתי ממחנה שכינה ולויה ועל זה אין לנו עכשיו כהן שיהיה בקי במצורעים ושמותיהם ואין לנו להבדילם ולא ליזקק להם אלא כדין שאר חולים ויש עלינו לבקש עליהם רחמים” עכ”ל.

1. **טומאת המצורע**, בלשון סגי נהור.

כמותו סובר **במצודת דוד** (לרדב"ז, תמו) :

"טעם דלא נהגו בטהרת¹ המצורע בזמן הזה, וגם בעלי הלכות הפסוקות לא כתבוה, משום שאין הדורות שאחר התלמוד בקיאים במראות נגעים".

וכן בספר **אלה המצות למהר"ם חאגיז**: "אין לנו עתה בקי יודע במראות נגעים".

ד. תגלחת מצורע בזמן הזה

אור שמח (רמב"ם, הל' טומאת צרעת; בפירוש המשנה בסוף מס' נגעים) מסתפק אם בזמן הזה, דאי אפשר להביא קרבנות לטהרו לגמרי אם דוחה העשה דתגלחת את הלא תעשה דגילוח הפיאות והזקן עיי"ש. ועוד הוסיף את דברי הרמב"ם לעיל שבעינן כהן מיוחס ואם כן בזמן הזה אין כהן מיוחס. ושוב העיר – דיתכן דנשתכח מאתנו מראה של תולעת שני דכמו שנשתכח מראה התכלת והחלזון כן נשתכח התולעת שני ומראהו, ולכן לא יתכן בזמן הזה טהרת מצורע ואף לא טהרת בתיים.

בתולדות אדם ביאר הטעם דאף דין טומאת מצורעת שבה אין מניעה מצד העברת הזקן ופיאות, אין נוהגין. משום דבין כך אינה פורעת ואינה פורמת. וציין שבעין זה כתב בפי' אוצר נחמד על ספר הכוזרי מאמר ג' פרק מ"ט משום דאין כהנים וודאים בזמן הזה.

כמו כן קיים פסול הנראה צדדי לחלוטין הנובע מהעדר מלוי כל התנאים הנדרשים בכהן קובע הטומאה. **התפארת ישראל** (ב'חומר בקודש' פרק ד', ס"ק כ"ו) כתב:

"דנראה לו הטעם משום דבעינן שתהיה טהרת המצורע דוקא על ידי כהן והרי אמרינן ביומא (מג"א) דכל מקום שנאמר 'הכהן' היינו בכיהונו רוצה לומר שילבש בגדי כהונה ואם כן אי אפשר שיתטהר בזמן הזה על ידי כהן כיון שאין לנו רק כהני חזקה ואיך ילבשו בגדי כהונה שיש שעטנז באבנט" עיי"ש.

אם כי סתר את כל הטענה הזו בס' **כלי חמדה** בהערותיו על ס' הלכות ארץ ישראל:

דבשו"ת בית יצחק (יור"ד ח"ב סי' קל"ג) הוכיח מהרמב"ם בהל' טומאת צרעת פ"א ה"ו דאיתא שם דאף כהן טמא מת כשר לטהר את המצורע ואיך אפשר לכהן טמא לטהר הא יטמא את הבגדי כהונה ויפסלם. ואם כן מוכח מזה דהכהן המטהר לא בעי בגדי כהונה.

בכל זאת, מעיר מהרי"ץ חיות (דרכי הוראה סימן ב' עמ' רנט):
 "...ומעשה רב שרבי טרפון הראה שבמקל זה טהר שלשה מצורעים, ור'
 טרפון לאחר הבית היה כמו שמצינו (פסחים ע"א): 'א"ר טרפון עבודה
 שעבדתי. א"ל כל דבריך אינו רק דברי תימא, וכי עבודה בזמן הזה מנין?
 עיי"ש.

וכיון שעכ"פ ראינו שהנהיגו באמת בטהרת המצורע גם אחר החורבן
 ובחוץ לארץ מדוע נתבטל היום? וכמדומה לי שראיתי ביעב"ץ ותולדות
 אדם המיוחס למהר"ז מוילנא שהתעוררו בזה".

ה. בין "עצם הצרעת" לטומאתה

הגר"ח קנייבסקי שליט"א (דרך שיחה פרשת תזריע, עמ' שג) נשאל: החפץ
 חיים מונה בין מנין הלאוין שיש בחטא לשון הרע "השמר לך בנגע הצרעת"
 מהו בזמן הזה שאין צרעת ואין כהן המטמא?

והשיב: הלאו אינו על חלות הטומאה אלא על עצם הצרעת ונוהג גם
 בזמן הזה כי אם הוא ידעין כהן מיוחס היה מטמא בזמן הזה. (עיין 'שמירת
 הלשון' שער הזכירה פרק ו' שכתב שקבלת עניות שקולה כצרעת) תשובה זו מאוד
 מהפכנית, והיא באה לעורר מאוד בעניין שלא חושבים עליו. הקדוש ברוך
 הוא יכול לשלוח את איתותי הסימנים של הפגם של צרעת ומטרתו להתריע
 ללוקה על דרכיו ומעלליו, אף אם שאר הלכות הצרעת אינם חלים בפועל.

עוד השלכה מעשית הנובעת מהגדר החדש הזה ניתן למצוא בס' אוצר
 י"ד החיים שכתב לעיין בס' 'אמרי שפר' ממהר"ש קלוגר מבראדי ז"ל:

"וטמא טמא יקרא (ויקרא יג מו) שיתוודה ויפרסם החטאים
 שעבר וזכה לכוון למסכת גיהנם פרק א' והובא בס' ראשית
 חכמה שער היראה פרק י"ג שהרשע מתוודה כשם שהמצורע
 מתוודה ואומר אני פלוני בן פלוני עברתי עבירה פלונית במקום
 פלוני וכו'".

ו. השלכות מעשיות בימינו

גם היום קיים איסור קציצת בהרת על פי הרמב"ן (ויקרא לג, ג), על פי
 שו"ע יו"ד רס"ו א', עפ"י החזו"א סי' יג אות יז דדיני נגעים נוהגים בזמן הזה
 [ונקט דבאמת בזמן הזה יש חובה לטהר נגע על ידי כהן] ועפ"י שו"ע אורח
 חיים סי' לח סעיף יג בו נפסק כי מצורע אסור בתפילין.

מכאן העיר הגר"א וייס שליט"א (מנחת אשר פר' מצורע) שדיני נגעים
 נוהגים אף בזמן הזה. אמנם בשולחן ערוך הרב השמיט הלכה זו... ועוד
 מבואר ברמב"ם פרק פ"י הלכה א' של טומאת צרעת דיש איסור בתלישת

סימני טומאה אף לפני שבא לפני הכהן ואם כן אין מקום לדון להיתרא מצד שאין בזמננו טהרת הנגע על ידי כהן.

לגבי איסור גילוח הנגע, מצאנו שתי תשובות שנשאלו הלכה למעשה באם ייתכן בימינו איסור של "את הנגע לא יגלח" (ויקרא יג, ג). הרב אשר וייס שליט"א במנחת אשר, פרשת תזריע נשאל האם יחול איסור למרוח משחה על מנת להצמיח שיער ולרפא קרחת במקום של נתק הראש. הרי שיטת הרמב"ן שאסור להעביר תער על הנתק. כי אף על פי שאין בו שיער אם יעביר תער על המקום ההוא יתגרד העור ויהיה סיבה להצמיח בו שער לכן דרך בלע חטטין שבראש וכל המשריין שערותיהן לגרד המקום וגם לעשות בהן באיזמל חבורות". מתוך דבריו:

"וגם זה פשוט שאף בזמן הזה יש איסור בקציצת בהרת כמבואר ביו"ד (רסו).

ובכלל כתב החזון איש (סי' יג, יז) דדיני נגעים נוהגים בזמן הזה.² ועיין עוד אורח חיים סי' לח סי"ג דמצורע אסור בתפילין, הרי לן לכאורה שדיני נגעים נוהגים אף בזמן הזה. אמנם בשו"ע הרב השמיט הלכה זו עי"ש.

והכריע שאין כאן בית מיחוש מתלתא. חד דהוי גרמא, ותו העיסוק נועד בעיקרו לרפואה, ולאחרונה, המקרא דן דוקא בקציצה בגילוח דוקא ולא באופן אחר. העולה מדבריו כי כל הפחות דיני נגעים תקפים בזה העת ממש. בקול תורה קע"ה, דן הרב נפתלי שפיצר במקרה של קטן בר חינוך שנשרו שערותיו באמצע הראש כשיעור גריס. ובפסקה הדנה בתקיפות החיוב בזמן הזה מכלל דבריו:

"ועיין עוד בכללי מילה לרבי יעקב הגוזר שכתב דבנגע על עור הפריעה מותר נמי לחתוך אבל מתחת לעור הפריעה אסור לחתוך. והביא שם דמעשה היה אצלו שפעם אחת היה נגע לכן על עור הפריעה וחתכו ובפעם אחר היה הנגע בבשר מתחת לעור הפריעה ונזהר מלחתכו, ונתרפא מאליו.

וכן בספר תולדות אדם (חלק שני הוספות מ"ג, ב) ...סיפר לי ר' חיים אחיו פעם אחת פרחת צרעת קטנה על רגל הצדיק וירא הרופא ויתבונן עליה ויאמר התחבולה הטובה היא לדעתי לחתוך אותה ולשרש אחריה. ור' זלמן ענה ואמר הנה יש לי מבוכה בזה ראו הצרעת מראה בהרת יש לה ולדעתי איסור לאו של קציצת בהרת

2. אלא שאין אנו נוהגים בהם ואין אנו נזהרים בדיני טומאה וטהרה בזמן הזה בזמננו ומ"מ נקט החזון"א שם דבאמת אף בזמן הזה יש חובה לטהר נגע ע"י כהן, רצ"ע בזה.

נוהג גם בזמן המזה והרבה לפלפל בזה בדרך אמת ובסברות
ישרות וכו'...”.

בהמשך דבריו מביא את שו”ת גור אריה יהודה ומודה דבשולחן ערוך
מוכח דנוהג בזמן הזה.

ומסכם שלב זה בכך שמבואר בראשונים ובטושו”ע דנוהג איסור זה
של קציצת בהרת בזמן הזה והוא איסור תורה, ”ולכן עלינו לברר האם יש
מקום להקל בנידון דידן למרוח משחה על הנתק.”
למעשה הוא מיקל מכמה צדדים בשל פעולה של פסיק רישא, רפואה,
ובקטן.

ז. מחלות עור ידועות היכולות בהופעות מסוימות שלהן להתאים לצורות שונות של צרעת הלכתי

1. מחלות המוכרות כיום עם שינוי המתאים לבהרת :

[Addison Disease](#)³

[Alezzandrini Syndrome](#)⁴

Chemical leukoderma

[Halo Nevus](#)⁵

[Idiopathic Guttate](#)⁶ [Hypomelanosis](#)⁷

[Leprosy](#)⁸

[Malignant Melanoma](#)⁹

Mycosis fungoides mimicking vitiligo

[Nevus Anemicus](#)¹⁰

[Onchocerciasis \(River Blindness\)](#)¹¹

[Piebaldism](#)¹²

[Pityriasis Alba](#)¹³

Postinflammatory depigmentation

Prior treatment with corticosteroids

3. <http://emedicine.medscape.com/article/1096911-overview>

4. <http://emedicine.medscape.com/article/1117255-overview>

5. <http://emedicine.medscape.com/article/1057446-overview>

6. <http://emedicine.medscape.com/article/1068422-overview>

7. <http://emedicine.medscape.com/article/1068422-overview>

8. <http://emedicine.medscape.com/article/1104977-overview>

9. <http://emedicine.medscape.com/article/1100753-overview>

10. <http://emedicine.medscape.com/article/1084329-overview>

11. <http://emedicine.medscape.com/article/1109409-overview>

12. <http://emedicine.medscape.com/article/1113248-overview>

13. <http://emedicine.medscape.com/article/910770-overview>

Scleroderma

[Tinea Versicolor](#)¹⁴

Treponematosi

[Tuberous Sclerosis](#)¹⁵

[Vogt-Koyanagi-Harada Syndrome](#)¹⁶

[Waardenburg Syndrome](#)¹⁷

2. מחלות המוכרות כיום ובאים בחשבון כמחלות של נתק הראש או הזקן:

- Lichen Planopilaris
- Pseudopelade of Brocq
- Central Centrifugal Cicatricial Alopecia
- Discoid Lupus Erythematosus
- Folliculitis Decalvans
- Acne Keloidalis
- [Androgenetic Alopecia](#)¹⁸
- [Pseudopelade, Brocq](#)¹⁹
- [Syphilis](#)²⁰
- [Telogen Effluvium](#)²¹
- [Tinea Capitis](#)²²
- Keratosis follicularis spinulosa decalvans
- Discoid Lupus Erythematosus
- Primary Cicatricial Alopecia:

3. מחלות היכולות להתאים לשחין*

Leishmaniasis cutaneous

[Hypersensitivity Vasculitis \(Leukocytoclastic Vasculitis\)](#)²³

Pyoderma gangrenosum

[Impetigo](#)²⁴

14. <http://emedicine.medscape.com/article/1091575-overview>

15. <http://emedicine.medscape.com/article/1112322-overview>

16. <http://reference.medscape.com/article/1229432-overview>

17. <http://emedicine.medscape.com/article/1113314-overview>

18. <http://emedicine.medscape.com/article/1070167-overview>

19. <http://emedicine.medscape.com/article/1071359-overview>

20. <http://emedicine.medscape.com/article/969023-overview>

21. <http://emedicine.medscape.com/article/1071566-overview>

22. <http://emedicine.medscape.com/article/1091351-overview>

* ראה: זהר עמר, השחין בלשון חז"ל מהו, ספר אסיא יד, 94-98 (2013). -- העורך.

23. <http://emedicine.medscape.com/article/1083719-overview>

24. <http://emedicine.medscape.com/article/965254-overview>

Pemphigus Vulgaris [Churg-Strauss Syndrome \(Allergic Granulomatosis\)](#)²⁵

[Verrucous Carcinoma](#)[Wegener Granulomatosis](#)²⁶

[Venous Insufficiency](#)²⁷

Bullous Pemphigoid

Leishmaniasis

[Chancroid](#)²⁸

[Acute Febrile Neutrophilic Dermatitis](#)²⁹

Insect Bites (especially arachnides)

Squamous cell carcinoma

Pemphigus and fogo selvagem

Erythema Multiforme

Linear IgA Dermatitis

Sporotrichosis

[Ecthyma](#)³⁰

[Ecthyma Gangrenosum](#)³¹

hidradenitis suppurativa

[Antiphospholipid antibody syndrome](#)³²

[Anthrax](#)³³

Arterial insufficiency

[Acute febrile neutrophilic dermatosis \(Sweet syndrome\)](#)³⁴

[Blastomycosis](#)³⁵

Factitial disease

Traumatic ulceration

Tuberculosis gumma

25. <http://emedicine.medscape.com/article/1083013-overview>

26. <http://emedicine.medscape.com/article/1085290-overview>

27. <http://emedicine.medscape.com/article/1085412-overview>

28. <http://emedicine.medscape.com/article/214737-overview>

29. <http://emedicine.medscape.com/article/1122152-overview>

30. <http://emedicine.medscape.com/article/1052279-overview>

31. <http://emedicine.medscape.com/article/1053997-overview>

32. <http://emedicine.medscape.com/article/1006128-overview>

33. <http://emedicine.medscape.com/article/212127-overview>

34. <http://emedicine.medscape.com/article/1122152-overview>

35. <http://emedicine.medscape.com/article/296870-overview>

ח. סיכום ההלכה

לסיכום: יש להכיר את דברי הפוסקים העומדים על כך שדין צרעת קיים בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. על כן נודעת חשיבות יתרה אף בדור הזה ללמוד עד כמה שידנו מגעת כיצד לדון ולהכיר את האופנים השונים של הנגעים וכפי שהובאו בפוסקים ובראשם הרמב"ם ז"ל.

אמנם מכמה מן המקורות שהובאו לעיל מוכח שהחסרון בכהן מיוחד או בקי בזמננו הוא מהותי, ואינו דומה למצב שיש כהן כשיר להורות, אלא שטרם ראה את הנגע. אך צ"ע איך שיטות אלה יתמודדו עם העובדה שהשו"ע הביא הלכות הנוגעות למצורע בשולחנו הטהור.

למעשה ראוי שת"ח ורופאי עור ישבו יחדיו ויבדקו אילו ממחלות העור שהובאו בפסקה זו אכן יכולים להתאים להגדרות נגעי הצרעת לסוגיהם.